

*Петухова О. І.,**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжкультурної комунікації в креативних індустріях
Харківської державної академії дизайну і мистецтв**Говорун А. В.,**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжкультурної комунікації в креативних індустріях
Харківської державної академії дизайну і мистецтв*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КУЛЬТУРНО СПЕЦИФІЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ З УКРАЇНСЬКОЇ НА АНГЛІЙСЬКУ МОВУ

У статті розглядаються проблеми та підходи до відтворення культурних реалій у процесі перекладу. З огляду на зростаючий попит на високоякісний переклад у різних сферах, таких як література, туризм, дипломатія та бізнес, розуміння специфічних проблем і викликів, пов'язаних із перекладом культурних реалій, є необхідним для забезпечення точності та відповідності перекладу потребам аудиторії. Мета статті полягає у всебічному аналізі специфічних аспектів перекладу культурно маркованих елементів з української мови на англійську, що є важливим для ефективної міжкультурної комунікації. Основні завдання статті охоплюють оцінку результативності застосування різних методів перекладу, таких як транскрибування, транслітерація та описовий переклад, з метою збереження культурної специфіки та автентичності оригінальних текстів, ідентифікацію основних помилок і недоліків, які можуть виникати при перекладі культурних реалій, а також розробку практичних рекомендацій для їх уникнення. У статті культурно специфічні елементи визначаються як мовні та культурні реалії, що володіють значущістю і функціональним навантаженням в межах однієї культурної системи та можуть становити труднощі при адекватному відтворенні або сприйнятті в контексті іншої культурної системи. Аналізуються різні види культурно специфічної лексики, такі як назви страв, традиційних предметів, обрядів і свят, а також обґрунтовується необхідність збереження національної ідентичності при перекладі. Особлива увага приділяється методам транскрибування, транслітерації та описового перекладу. У статті представлено приклади перекладу українських культурних реалій на англійську мову, підкреслюючи важливість поєднання транскрипції з поясненнями для ефективного передання культурного контексту та збереження автентичності.

Ключові слова: автентичність, культурні реалії, описовий переклад, транскрибування, транслітерація.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Переклад культурно специфічних елементів є однією з найскладніших задач у міжмовному перекладі, особливо у контексті перекладу з української мови на англійську. Культурно специфічні елементи, такі як назви традиційних страв, обрядів, свят і предметів одягу, містять багатогранні культурні та історичні значення, які часто не мають прямих еквівалентів у цільовій мові [1; 2]. Отже, основна проблема полягає в роз-

робі та застосуванні методологій, які дозволяють адекватно передати ці елементи, зберігаючи їхню автентичність і культурний контекст, водночас забезпечуючи їх зрозумілість для носіїв цільової мови. У цьому контексті важливе значення має дослідження підходів і методів, які дозволяють ефективно подолати культурні бар'єри та уникнути можливих непорозумінь.

Аналіз специфіки культурного перекладу сприяє глибшому розумінню мовних і культурних зв'язків між різними народами, що є важливим для теоретичного розвитку перекладознавства. Вивчення культурно специфічних елементів також має практичне значення для вдосконалення перекладацької практики та підвищення її ефективності. Точне відтворення культурних реалій у перекладі сприяє покращенню взаєморозуміння між представниками різних культур, що є особливо актуальним у сучасному світі. Окреслене дозволяє уникати культурних непорозумінь і сприяє більш ефективному культурному обміну.

Таким чином, дослідження особливостей перекладу культурно специфічних елементів є надзвичайно важливим як для теоретичного розвитку перекладознавства, так і для практичної діяльності у сфері міжкультурної комунікації та перекладу. Це забезпечує не лише наукову цінність, але й практичну ефективність у контексті глобальних комунікаційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аналіз наукових розвідок на тему перекладу культурно специфічних елементів з української мови на англійську мову вказує на важливі аспекти, які досі потребують подальшого вивчення. Т. Погрібна [1] вивчає реалії як етнокультурні маркери в художньому тексті та пропонує методи перекладу цих реалій, акцентуючи на проблемах, що виникають при перекладі фразеологізмів та національних страв. Т. Авдеєнко у своїй публікації [2] досліджує специфіку англійських мовних реалій з лінгвокультурологічного погляду. У книзі В. Савчина «Микола Лукаш – подвижник українського художнього перекладу» [3] розглядається внесок Миколи Лукаша в український художній переклад і його підходи до перекладу культурних реалій. Це джерело є важливим для розуміння історичного контексту перекладу в Україні. Сучасні закордонні дослідники також вказують на важливі аспекти культурно специфічних елементів у перекладі [4], аналізуючи англійські культурно специфічні елементи у перському

перекладі на прикладі п'єси «Очікуючи на Году», використовуючи модель Хауса для оцінки точності перекладу. Інші вчені [5] досліджують культурні специфічні елементи та стратегії перекладу та адаптації культурних реалій у текстах подорожей. Заслужує також на увагу робота [6], в якій розглядається роль культурно специфічних запозичень у текстах і використання апозитивної конструкції для збереження культурної специфіки.

Попри значний обсяг досліджень, існують кілька невирішених питань. По-перше, це визначення універсальних стратегій для перекладу культурних реалій, які можуть бути адаптовані до різних мов і культурних контекстів. По-друге, є потреба у розробці точніших методів адаптації культурних реалій, що дозволяє зберігати культурну ідентичність без втрати значення. Також варто звернути увагу на методи уникнення помилок для забезпечення точності та культурної чутливості у перекладі. На нашу думку, ці питання потребують подальшого дослідження для вдосконалення процесу перекладу культурно специфічних елементів і забезпечення більш глибокого розуміння міжкультурної комунікації.

Формування мети статті. Мета статті полягає у детальному дослідженні особливостей перекладу культурно специфічних елементів з української мови на англійську, що є важливим аспектом міжкультурної комунікації. Конкретні цілі статті охоплюють оцінку ефективності різних методів перекладу, включаючи транскрибування, транслітерацію та описовий переклад, для збереження культурної специфіки та автентичності оригіналу, виявлення основних помилок та упущень, які виникають при перекладі культурно специфічних елементів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відтворення українських культурно специфічних елементів англійською мовою є складним завданням для перекладачів, оскільки ці елементи часто не мають прямих відповідників у мові перекладу через відмінності в історії, культурі, традиціях та побуті обох народів. Основні труднощі при перекладі можна поділити на кілька аспектів, що охоплюють лексичні елементи, історичні та культурні реалії, сталі вирази та фразеологізми, а також соціокультурні та побутові реалії [3; 4; 7]. Культурно специфічна лексика включає назви традиційних страв (наприклад, борщ, вареники), одягу (вишиванка), свят (Купала, Різдво) та інші слова, що описують культурні реалії. На думку науковців, у таких випадках варто застосовувати транскрибування або транслітерацію, а також описовий переклад, оскільки ці слова відображають унікальні елементи культури, які можуть не мати точних еквівалентів в інших мовах [5; 7].

Транскрибування або транслітерація дозволяють зберегти оригінальне звучання та написання слова, що допомагає передати його національний або культурний колорит [5, с. 210]. Наприклад, «борщ» / «borsch», «вишиванка» / «vyshyvanka» залишаються впізнаваними як українські культурні явища, навіть якщо їх перенести в англійський контекст. Це також допомагає уникнути спотворення автентичності та помилок при перекладі, коли немає еквівалента в англійській мові. Описовий переклад застосовується, коли потрібно пояснити значення терміну в контексті культури [4, с. 140]. Наприклад, слово «kobzar» може бути перекладене як «kobzar – a traditional Ukrainian bard who sings epic songs while playing a string instrument». Подібно, реалію «лісова пісня» можна перекласти як «Lisova Pisnya –

a poetic play by Ukrainian writer Lesya Ukrainka, which draws on local folklore and mythology», щоб пояснити літературний і культурний контекст твору. Все це допомагає читачеві зрозуміти, про що йде мова, особливо якщо вони не знайомі з культурою джерела. Таким чином, комбінація транскрибування/транслітерації та описового перекладу дає змогу передати культурні реалії якомога точніше та зберегти їх автентичність у перекладі.

Приклад застосування цих способів перекладу культурно специфічних елементів з української мови на англійську виявлено у статті під назвою «*Unique Traditions of Hutsuls in Ukraine*» [8], у якій автори описують англійською мовою традиційну церемонію вівчарів у Гуцульській громаді, весілля та Різдво.

У нижченаведеному абзаці описується традиційна церемонія вівчарів у Гуцульській громаді: «*The ceremony of sending off shepherds to the distant mountain valleys (“polonyna”) is a very important event for Hutsul community. The work of shepherds in the valleys is very hard: a shepherd has to work from dawn till dusk, and the weather high in the mountains can be quite moody, surprising with cold days, rains and even snow in summertime. However, Hutsuls highly appreciate this work, and many of them want to be shepherds. A traditional sending-off ceremony always includes three things that characterize the life of a Carpathian shepherd: fire (“vatra”), trembita (traditional Hutsul music instrument) and brynza (cheese made of goat or sheep milk). While people sing traditional songs, the senior shepherd lights a “vatra” fire, and young men perform ritual Hutsul dance “Arkan” with small hatchets in their hands. Then everyone tastes fresh cheese (brynza and vurma)*». Проаналізуємо переклад культурно специфічних елементів, які є характерними для української мови та культури, на англійську мову:

1. «Polonyna» – термін залишено в перекладі в оригінальній транскрибованій формі, що дозволяє зберегти автентичність і звучання слова. Це ефективний підхід, оскільки «полонина» не має прямого еквівалента в англійській культурі. Щоб допомогти читачам зрозуміти, що це, додано опис «distant mountain valleys», який надає загальне уявлення про місце.

2. «Hutsul» та «Hutsul community» – назва етнографічної групи також залишена в транскрибованому вигляді. Це виправдано, оскільки немає прямого еквівалента в англійській мові для слова «гуцули». Завдяки цьому підходу зберігається етнографічний колорит та підкреслюється специфіка регіону.

3. «Vatra» (fire) – у цьому випадку використано транскрибування «vatra», а також додано коротке пояснення в дужках («fire»). Це дозволяє зберегти назву культурного елемента і водночас створити англійськомовному реципієнтові уявлення про його значення.

4. «Trembita» (traditional Hutsul music instrument) – транскрибоване слово «trembita» також супроводжується описом в дужках, який уточнює, що це «традиційний гуцульський музичний інструмент». Такий підхід сприяє точнішому розумінню, оскільки «трембіта» – унікальний для цієї культури елемент.

5. «Brynza» (cheese made of goat or sheep milk) – назву традиційного сиру перекладено шляхом транскрибування («brynza») і супроводжено поясненням у дужках, що надає читачеві можливості дізнатися, що це за продукт і з чого він виготовляється.

6. «Arkan» (ritual Hutsul dance) – танцювальний елемент збережено в оригінальній назві, що супроводжується описом

у дужках («ritual Hutsul dance»). Таке пояснення допомагає передати унікальність танцю та його зв'язок із гуцульською культурою.

7. «Vurda» – як і у випадку з «brunza», назва цього продукту залишена без перекладу, щоб підкреслити його специфіку та унікальність. Оскільки опис (що це за сир) вже наданий раніше, додаткових пояснень не потребується.

У наведеному вище тексті застосовано кілька методів перекладу культурно специфічних елементів. Транскрибування використано для збереження автентичних назв елементів гуцульської культури. Описовий переклад, що представлений в дужках з поясненнями, додається, щоб пояснити значення деяких термінів читачеві, незнайомому з культурою. Такий підхід виправдано, оскільки в англійській мові відсутні прямі еквіваленти для таких понять. Крім того, зберігається культурний колорит тексту, що водночас робить його зрозумілим для англомовного реципієнта.

У наступному абзаці описано традиційне гуцульське весілля, і в перекладі використано різні методи передачі культурно специфічних елементів: «*Traditional Hutsul wedding looks like an event from a fairy tale, and even in modern times many Hutsuls keep to the old wedding rituals. The newly-weds put on national Hutsul clothes and go to the church riding horses. At the wedding day, bride and groom are accompanied by a large crowd of people. The wedding ceremony is full of funny and sad songs, dances, games, jokes and so on. As for traditional elements of any Hutsul wedding, we cannot skip mentioning loaf ("karavai"), embroidered towels ("rushnyky"), bouquets of fresh flowers decorating the clothes of the guests and trees around the wedding location. Embroidered towels and loaf play significant role in the ceremony. Before the wedding, co-parents-in-law come to the bride's home, and if she accepts the proposal, she gives them beautiful towels. During a ceremony, newly-weds have to step on a towel – it symbolizes that their marriage comes into force. The guests traditionally gift them tasty sweet loaf on embroidered towels, wishing the couple wealthy and happy life. Hutsul wedding can be held in any season; however, it is strictly prohibited to hold a wedding ceremony during any religious fasting.*».

1. «Hutsul» – назва етнографічної групи залишена в транскрибованій формі. Оскільки для слова «гуцул» немає прямого еквівалента в англійській мові, транскрибування «Hutsul» зберігає культурну ідентичність цієї групи.

2. «National Hutsul clothes» – у цьому випадку слово «clothes» перекладене, але «Hutsul» знову ж таки залишено в транскрипції для збереження культурної унікальності. Термін «national Hutsul clothes» передає ідею традиційного одягу, характерного для цього етносу.

3. «Loaf (karavai)» – традиційний елемент весілля подано в описовому вигляді: основне слово «loaf» пояснює читачеві, про що йдеться, а в дужках додано транскрибоване «karavai». Це ефективний спосіб зберегти автентичність терміну та водночас дати уявлення про його суть англомовним читачам.

4. «Embroidered towels (rushnyky)» – тут теж використано описовий переклад із додаванням транскрибованого слова в дужках. Пояснення «embroidered towels» дає читачам уявлення про вигляд та функцію «рушників», а транскрипція «rushnyky» допомагає передати культурну специфіку.

5. «Bouquets of fresh flowers» та «decorating the clothes of the guests and trees around the wedding location» – ці елементи описані в загальному вигляді, без використання конкретних куль-

турних термінів. У цьому випадку переклад передає зміст без втрати сенсу, оскільки квіткові букети та декорації є універсальними поняттями, зрозумілими для читачів будь-якої культури.

6. «Embroidered towels» – у тексті використано описовий переклад замість транскрибованого «рушники». Використання фрази «embroidered towels» передає основне значення цього елемента, але при цьому не зберігає національну специфіку. Щоб підкреслити культурний контекст, можна було додати транскрипцію в дужках («rushnyky»), як це зроблено в попередніх абзацах. У цьому випадку, хоча суть предмета зрозуміла, певна культурна унікальність втрачена.

7. «Co-parents-in-law» – це описовий переклад, який передає роль людей, що беруть участь у весільній церемонії. У цьому випадку використання опису («co-parents-in-law») замість транскрипції є доречним, оскільки у багатьох культурах існує схожа традиція, хоча можуть бути різні назви.

8. «Step on a towel – it symbolizes that their marriage comes into force» – тут використано описовий підхід для пояснення обряду. «Step on a towel» передає фізичну дію, а подальше пояснення – її символічне значення. Хоча опис достатньо інформативний, додавання транскрипції слова «rushnyky» могло б надати більше культурного колориту.

9. «Tasty sweet loaf on embroidered towels» – описовий переклад знову використовується для позначення елементів весільної церемонії. Слово «loaf» передає загальне поняття традиційного хліба, а «embroidered towels» описує рушники. Тут так само було б доречно додати транскрибовані форми («karavai» і «rushnyky») для підкреслення гуцульської специфіки.

10. «Hutsul wedding» – використано транскрипцію для позначення гуцульського весілля. Це забезпечує збереження етнографічної ідентичності та допомагає читачеві зрозуміти, що йдеться саме про традиції певної етнічної групи.

11. «Strictly prohibited to hold a wedding ceremony during any religious fasting» – цей елемент передано описовим способом. В англійській мові не потрібно додавати культурно специфічні терміни, оскільки ідея релігійного посту є зрозумілою та універсальною.

В аналізованому абзаці застосовано транскрибування для збереження культурної унікальності та підкреслення автентичності. Описовий переклад використовується в поєднанні з транскрибованими термінами, щоб допомогти англомовним читачам зрозуміти значення цих специфічних елементів. Хоча описовий переклад допомагає зрозуміти сенс елементів, на нашу думку, відсутність транскрибованих термінів («rushnyky», «karavai») у деяких випадках частково втрачає унікальність та культурний колорит тексту.

Загалом, щоб передати культурну специфіку в такому тексті, було б корисно поєднувати описовий переклад із транскрибованими термінами, як-от «embroidered towels (rushnyky)» чи «loaf (karavai)». Це зберегло б етнографічну ідентичність і водночас зробило б текст зрозумілим для англомовного читача.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Переклад культурно специфічних елементів з української на англійську мову є складним процесом, що вимагає не лише знання обох мов, але і глибокого розуміння культурних контекстів. Виявлено, що транскрибування, транслітерація та описовий переклад є основними методами, які використовуються для збереження культурної специфіки. Однак кожен з цих методів має свої

переваги і недоліки. Рекомендації для перекладачів включають використання комплексних стратегій перекладу, які враховують культурний контекст, а також постійне вдосконалення знань про культуру та традиції обох мовних груп.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці універсальних стратегій перекладу для культурно специфічних елементів, які можуть бути адаптовані до різних мовних і культурних контекстів, що дозволить забезпечити більш точний і адекватний переклад.

Література:

1. Погрібна Т. А. Реалії як етнокультурні маркери в художньому тексті та їх переклад. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2016. Вип. 10(2). С. 276-281.
2. Авдєєнко Т. Лінгвокультурологічні особливості англійських мовних реалій. *Актуальні питання іноземної філології*. 2014. № 1. С. 5-9.
3. Савчин В. Р. Микола Лукаш – подвижник українського художнього перекладу. Львів: Літопис, 2014. 374 с.
4. Amiri E. S., Tabrizi H. H. The Study of English Culture-Specific Items in Persian Translation Based on House's Model: The Case of Waiting for Godot. *International Journal of English Linguistics*. 2018. Vol. 8, issue 1. P. 135-145.
5. Camargo K. A. F., de Souza A. R. The Study of Cultural Specific Items in Au Pays De L'or Noir's Travel Report. *Revista Da Anpoll*. 2018. Vol. 1, issue 44. P. 207-219.
6. Durand M. L. Culture-Specific Loanwords in the Text: Apposition as a Linking Form. *Sprache und Sprachen in Forschung und Anwendung*. 2018. Issue 6. P. 423-431.
7. Фокс К. Спостерегаючи за англійцями: пер. з англ. Марти Госовської. Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. 608 с.
8. Unique Traditions of Hutsuls in Ukraine. URL: <https://destinations.ua/archive-18-21/authentic-ukraine/510-unique-traditions-of-hutsuls-in-ukraine>

Petukhova O., Hovorun A. Peculiarities of translating culturally specific elements from Ukrainian into English

The article discusses the problems and approaches to reproducing cultural realities in the translation process. Given the growing demand for high-quality translation in various fields, such as literature, tourism, diplomacy, and business, understanding the specific issues and challenges associated with translating cultural realities is essential to ensure that the translation is accurate and meets the needs of the audience. The purpose of the article is to comprehensively analyze the specific aspects of translating culturally marked elements from Ukrainian into English, which is important for effective intercultural communication. The main objectives of the article are to evaluate the effectiveness of various translation methods, such as transcription, transliteration and descriptive translation, in order to preserve the cultural specificity and authenticity of the original texts, to identify the main mistakes and shortcomings that may arise when translating cultural realities, and to develop practical recommendations for avoiding them. In this article, culturally specific elements are defined as linguistic and cultural realities that have significance and functional load within one cultural system and may present difficulties in adequate reproduction or perception in the context of another cultural system. Various types of culturally specific vocabulary, such as names of dishes, traditional objects, rituals and holidays, are analyzed, and the need to preserve national identity in translation is justified. Particular attention is paid to transcription, transliteration, and descriptive translation methods. The article presents examples of translating Ukrainian cultural realities into English, emphasizing the importance of combining transcription with explanation to effectively convey cultural context and preserve authenticity.

Key words: authenticity, cultural realities, descriptive translation, transcription, transliteration.